

**ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
(Ε.Ε.Ε.Π.)**

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΡΙΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Τουρκική Οικονομία: Το τρένο του 2006 θα εκτροχιαστεί το 2007;

RUT-WP 01/07

ΑΘΗΝΑ 2007

1. Εισαγωγή

Η τουρκική οικονομία, τα τελευταία χρόνια, διανύει μία περίοδο σημαντικής οικονομικής μεγέθυνσης και σχετικής μακροοικονομικής σταθερότητας. Η μεγέθυνση οφείλεται ουσιαστικά στα προγράμματα μεταρρυθμίσεων και δανειοδότησης που προώθησαν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και η Παγκόσμια Τράπεζα, με σκοπό την ανάκαμψη της τουρκικής οικονομίας μετά τη χρηματοοικονομική κρίση του 2001, και στις ριζικές μεταρρυθμίσεις που απαιτεί η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) από την Τουρκία για την απρόσκοπτη εξέλιξη της ενταξιακής της πορείας. Στόχος της τουρκικής κυβέρνησης, στο πλαίσιο της βοήθειας, αλλά και εποπτείας από το ΔΝΤ και την ΕΕ, είναι η επίτευξη μακροοικονομικής σταθερότητας και η διατήρηση των υψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης. Το 2006 συνεχίστηκε η «άνθηση» της αναδυόμενης τουρκικής οικονομίας αλλά σε χαμηλότερα επίπεδα μεγέθυνσης από τα προηγούμενα δύο χρόνια, καθώς η αναπτυξιακή διαδικασία επηρεάστηκε αρνητικά από τη «μικρή» χρηματοοικονομική κρίση του Μαΐου – Ιουνίου. Η επιβράδυνση της μεγέθυνσης της τουρκικής οικονομίας αναμένεται να είναι μεγαλύτερη τον επόμενο χρόνο, λόγω των εμποδίων που συναντά η χώρα κατά την ενταξιακή της πορεία και της επερχόμενης διπλής εκλογικής αναμέτρησης το 2007.

Η πολιτική σταθερότητα στη χώρα είναι το βασικότερο προαπαιτούμενο για τη βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος της γείτονος, το οποίο καθορίζει σε καθολικό βαθμό την προσέλκυση επενδυτικών (άμεσων και έμμεσων) κεφαλαίων στην τουρκική αγορά. Η οικονομική διακυβέρνηση της χώρας, σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, παρουσιάζεται πιο ώριμη και περισσότερο προσηλωμένη στους μακροοικονομικούς στόχους που έχουν τεθεί από την Κεντρική Τράπεζα και το ΔΝΤ, εξέλιξη που επιβεβαιώνεται από τη θετική αντίδραση στην κρίση του Μαΐου – Ιουνίου. Το 2007 είναι μία περίοδος – τεστ για την τουρκική οικονομία, η οποία θα πρέπει να αντεπεξέλθει στις αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις του «παγώματος» των οκτώ κεφαλαίων των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την ΕΕ και στην πολιτικοοικονομική αποσταθεροποίηση που τροφοδοτεί ο εκλογικός κύκλος. Εάν διατηρηθεί η πολιτική και οικονομική σταθερότητα και το 2007 στην Τουρκία, τότε το «τρένο» της τουρκικής οικονομίας θα συνεχίσει την ανοδική του πορεία, αποφεύγοντας έναν εκτροχιασμό που θα είχε πολύ σοβαρά αρνητικά αποτελέσματα.

2. Ανάπτυξη – Παραγωγή

Η ανάπτυξη της τουρκικής οικονομίας το 2006 εμφανίζει δύο διαφορετικά πρόσωπα ανά εξάμηνο, με βασική αιτία της διαφοροποίησης αυτής τη χρηματοοικονομική κρίση του Μαΐου – Ιουνίου και τις οικονομικές πολιτικές που ακολούθησαν για την αντιμετώπιση των επιπτώσεών της. Το πρώτο εξάμηνο του έτους ο ρυθμός αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) ανήλθε περίπου στο 7,1% και συγκεκριμένα, η αύξηση του πρώτου τριμήνου ήταν 6,5% και του δευτέρου 7,8%. Η δυναμική του πρώτου μισού του 2006 οφείλεται κυρίως α) στην ανοδική τάση της βιομηχανικής παραγωγής, β) στη σημαντική ανάπτυξη του κλάδου των κατασκευών, γ) στους υψηλούς ρυθμούς αξιοποίησης παραγωγικών δυνατοτήτων και δ) στην αύξηση των εξαγωγών, κυρίως μετά την υποτίμηση της τουρκικής λίρας. Κατά το πρώτο εξάμηνο, ο βιομηχανικός κλάδος σημείωσε ανάπτυξη 7,7%, με το δείκτη βιομηχανικής παραγωγής για το μήνα Ιούνιο να φτάνει το 11,2%, επίπεδο που είναι το υψηλότερο του 2006, ενώ η μεγέθυνση του κλάδου των κατασκευών σε ετήσια βάση του ανήλθε στο 20,2%. Αντίθετα, πιο συγκρατημένη ήταν η ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών, ενώ περιορισμένη ήταν η

συμβολή του αγροτικού τομέα στη συνολική μεγέθυνση της τουρκικής οικονομίας, ιδιαίτερα κατά το δεύτερο τρίμηνο που συρρικνώθηκε η αγροτική παραγωγή.

Ρυθμός Ανάπτυξης της τουρκικής οικονομίας (%)

Τομείς	Σταθερές τιμές			
	I. Τρίμηνο	II. Τρίμηνο	III. Τρίμηνο	9 Μήνες
Αγροτικός τομέας	5.4	-1.6	-2.0	-1.2
Βιομηχανία	4.5	10.8	6.4	7.3
Κατασκευές	27.1	14.7	20.0	20.1
Εμπόριο	7.0	7.5	3.7	5.9
Μεταφορές και Τηλεπικοινωνίες	3.3	5.2	0.9	3.0
Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα	1.0	-0.5	1.5	0.7
Έσοδα από Ακίνητη περιουσία	2.0	2.1	2.2	2.1
Ιδιωτικές Υπηρεσίες	4.9	4.8	3.4	4.2
Δημόσιες Υπηρεσίες	1.6	2.2	1.9	1.9
Ιδιωτικά Μη – Κερδοσκοπικά Ιδρύματα	1.0	1.1	0.2	0.7
Δασμολογικά Έσοδα	15.4	13.4	3.2	10.4
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	6.5	7.8	3.4	5.6
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν	6.4	8.8	3.0	5.7

Πηγή: Turkstat

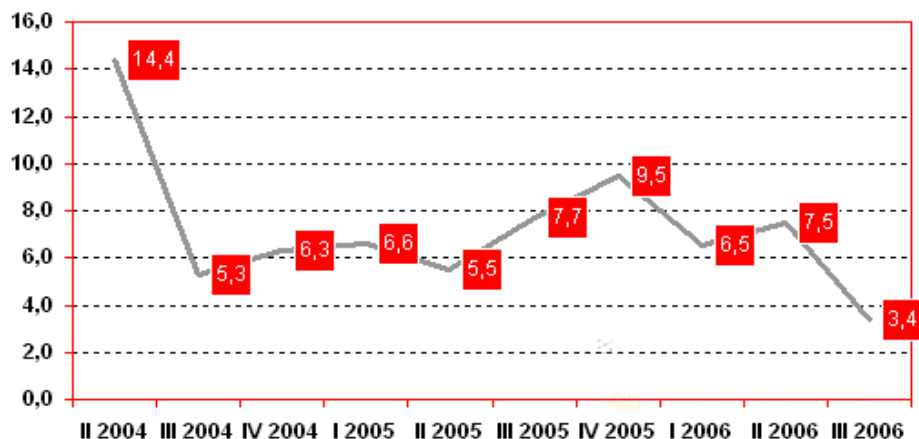
Το υψηλό επίπεδο ανάπτυξης του πρώτου εξαμήνου ήταν αποτέλεσμα α) της βελτίωσης του οικονομικού και επενδυτικού περιβάλλοντος στη γείτονα χώρα, ιδιαίτερα μετά την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων το 2005, β) της σταδιακής μακροοικονομικής σταθεροποίησης της τουρκικής οικονομίας υπό την καθοδήγηση κυρίως του ΔΝΤ και γ) της αύξησης των δημοσίων δαπανών (καταναλωτικές και επενδυτικές δαπάνες).

Οι αισιόδοξες προβλέψεις για τη διατήρηση των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης διαψεύστηκαν το τρίτο τρίμηνο του 2006, καθώς ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ συρρικνώθηκε στο 3,4%, περιορίζοντας τον ετήσιο ρυθμό μεγέθυνσης στο 5,6%. Η συρρίκνωση αυτή της παραγωγής οφείλεται στις οικονομικές πολιτικές που ακολούθησαν η Κεντρική Τράπεζα, ανεβάζοντας κατά 425 μονάδες βάσης (μ.β.) το επιτόκιο, και η κυβέρνηση, περιορίζοντας τις δημοσιονομικές δαπάνες, με στόχο την αποκατάσταση της σταθερότητας μετά τη χρηματοοικονομική κρίση του Μαΐου – Ιουνίου. Η «σφιχτή» νομισματική πολιτική σε συνδυασμό με τον περιορισμό των δημοσίων δαπανών και την άνοδο της τουρκικής λίρας μετά το πέρας της κρίσης είχαν ως αποτέλεσμα τη σημαντική συρρίκνωση της ζήτησης στο εσωτερικό της χώρας, κυρίως για προϊόντα της τουρκικής βιομηχανίας και υπηρεσίες, αλλά και τη μείωση της ανταγωνιστικότητας των τουρκικών προϊόντων στο εξωτερικό, εξέλιξη που μεταφράζεται σε συρρίκνωση της ζήτησης για τουρκικές εξαγωγές. Τα αρνητικά αποτελέσματα των οικονομικών πολιτικών επιδείνωσαν οι γεωπολιτικές και άλλες εξελίξεις κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2006, όπως η κρίση στη Μέση Ανατολή, η γρίπη των πτηνών που έπληξε τη χώρα, η κρίση με τα σκίτσα του Μωάμεθ και οι τρομοκρατικές επιθέσεις στα Μικρασιατικά Παράλια, επηρεάζοντας τους περισσότερους τομείς της τουρκικής οικονομίας και κυρίως τον τουριστικό κλάδο.

Κατά το τρίτο τρίμηνο διατηρήθηκαν τα υψηλά επίπεδα ανάπτυξης του τομέα των κατασκευών (20%), ο οποίος συνετέλεσε σημαντικά στην αποφυγή περαιτέρω περιορισμού της μεγέθυνσης. Αντίθετα, στο βιομηχανικό κλάδο (6,4%) και στους υπόλοιπους τομείς της τουρκικής οικονομίας ο ρυθμός μεγέθυνσης συρρικνώθηκε. Ο αγροτικός τομέας συνέχισε την πτωτική του πορεία, καταγράφοντας συρρίκνωση της

παραγωγής του κατά 2%. Χαμηλότερα σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες είναι τα επίπεδα μεγέθυνσης του τομέα των υπηρεσιών, του εμπορικού κλάδου (3,7%) και ιδίως του κλάδου των μεταφορών και τηλεπικοινωνιών (0,9%).

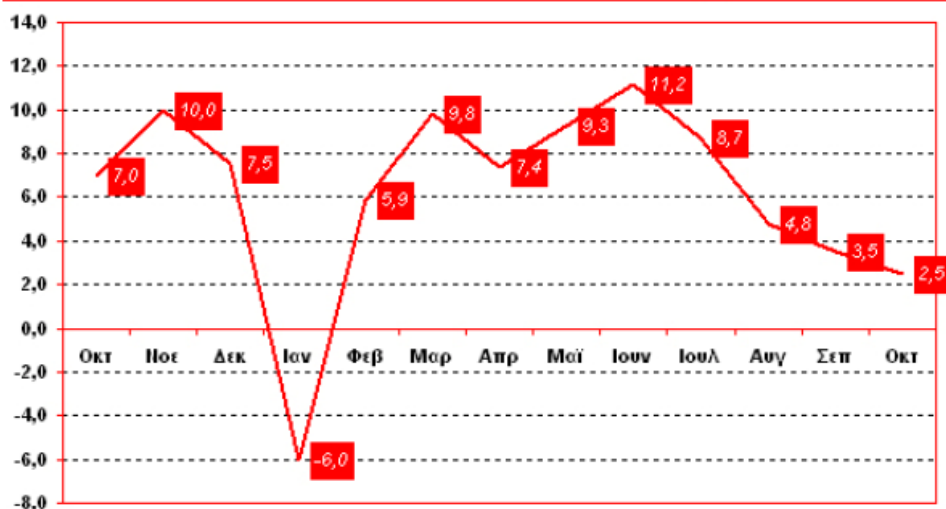
ΡΥΘΜΟΣ ΑΥΞΗΣΗΣ ΑΕΠ (%)

Πηγή: Turkstat

Το τελευταίο τρίμηνο του 2006 ο ρυθμός ανάπτυξης αναμένεται να είναι μικρότερος από τον αντίστοιχο του τρίτου, καθώς διατηρήθηκε η «σφιχτή» νομισματική πολιτική της Κεντρικής Τράπεζας και συνεχίστηκε η πτωτική τάση των εσόδων από τον τουριστικό κλάδο. Η μείωση της εσωτερικής και εξωτερικής καταναλωτικής ζήτησης, αλλά και η πτώση των επενδύσεων τους τελευταίους μήνες, όσον αφορά τις βιομηχανίες κεφαλαιουχικών προϊόντων, είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής από το 11,2% του Ιουνίου στο 2,5% του Οκτωβρίου. Επίσης, τους πρώτους εννέα μήνες του 2006, τα έσοδα του τουριστικού κλάδου μειώθηκαν κατά 5,77% σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, φτάνοντας μόλις τα 13,7 δις \$, ενώ ο κυβερνητικός στόχος για το 2006 ήταν 20 δις \$. Η πτωτική πορεία του τουριστικού κλάδου συνεχίστηκε και τους επόμενους μήνες, καθώς οι αφίξεις αλλοδαπών επισκεπτών τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο μειώθηκαν κατά 18,7% και 3,1% αντίστοιχα, σε σύγκριση με τους ίδιους μήνες το 2005.

ΔΕΙΚΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (%), 2005 - 2006

Πηγή: Turkstat

Οι αρνητικές επιπτώσεις των μακροοικονομικών πολιτικών ενδέχεται, όμως, να αντισταθμιστούν σημαντικά από τη μεγάλη, κατά τους τελευταίους μήνες, αύξηση των τουρκικών εξαγωγών, η οποία οφείλεται στην πτώση της τουρκικής λίρας σε σχέση κυρίως με το ευρώ μετά την Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την πορεία των ενταξιακών διαπραγματεύσεων και το «πάγωμα» των οκτώ κεφαλαίων από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Η επίτευξη του κυβερνητικού στόχου του 5% για το ρυθμό ανάπτυξης του 2006, παρά την ιδιαίτερη δυναμική που παρουσίασε η τουρκική οικονομία κατά το πρώτο μισό του έτους, δε θεωρείται δεδομένη, όπως αρκετοί βιάστηκαν να υποστηρίξουν με βεβαιότητα, αλλά είναι πιθανή, καθώς θα πρέπει η τουρκική οικονομία να καταγράψει ρυθμό μεγέθυνσης τουλάχιστον 2,6%.

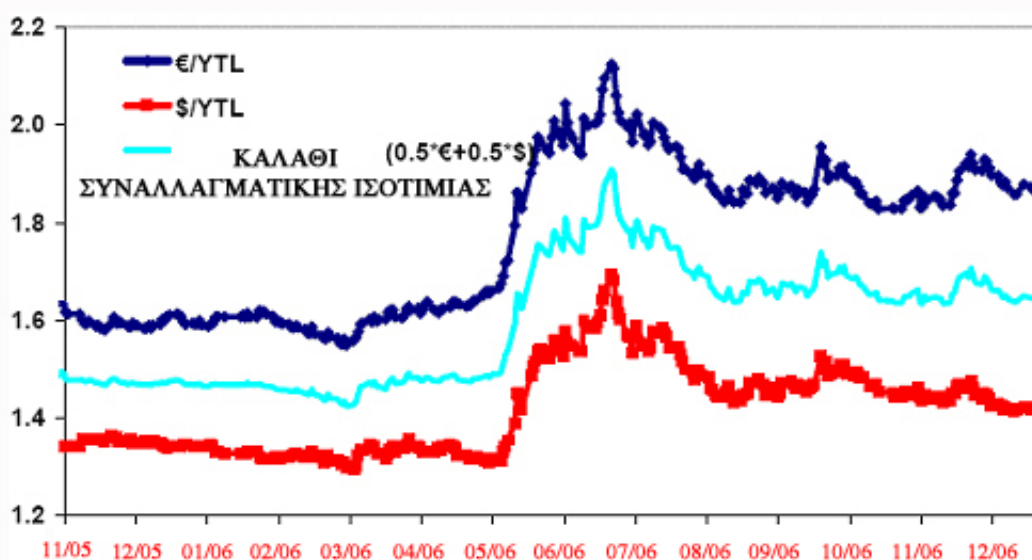
3. Αγορά Χρήματος – Χρηματοοικονομική κρίση Μαΐου – Ιουνίου

Το γεγονός που χαρακτηρίζει τη χρηματαγορά της Τουρκίας το 2006 και τον ευρύτερο χρηματοπιστωτικό τομέα, είναι η «μικρή» (mini) χρηματοοικονομική κρίση της περιόδου Μαΐου – Ιουνίου. Το επενδυτικό κλίμα της τουρκικής χρηματαγοράς είχε βελτιωθεί αισθητά τα προηγούμενα χρόνια, όπως και σε αρκετές αναδυόμενες οικονομίες, με αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός κεφαλαίων να επενδύεται σε τίτλους της τουρκικής χρηματαγοράς. Το επενδυτικό περιβάλλον της χώρας σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια έχει βελτιωθεί αισθητά, λόγω της έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την ΕΕ, της αποτελεσματικής νομισματικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας, της επιτυχούς εφαρμογής των προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων και σταθεροποίησης του ΔΝΤ και του γενικότερου επενδυτικού ενδιαφέροντος προς τις αναδυόμενες αγορές. Η μόνη ανησυχία που ενισχύθηκε κατά το 2005 αφορούσε τη νομισματική πολιτική της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ (FED) και τις επιπτώσεις που θα είχε στις διεθνείς χρηματαγορές μία ενδεχόμενη αύξηση των «αμερικάνικων» επιτοκίων, λόγω της διεύρυνσης του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών των ΗΠΑ και της αύξησης της τιμής του πετρελαίου.

Το θετικό κλίμα στην Τουρκία διατηρήθηκε και το 2006, παράλληλα με την ανησυχία για αύξηση των «αμερικάνικων» επιτοκίων της FED. Τους πρώτους δύο μήνες του 2006 διατηρήθηκε μία σχετική σταθερότητα στην τουρκική χρηματαγορά, με την τουρκική λίρα να ενισχύεται έναντι του δολαρίου και του ευρώ και την εισροή κεφαλαίων επενδύσεων χαρτοφυλακίου στην τουρκική οικονομία να συνεχίζεται, καθώς σταδιακά εδραιωνόταν η αισιόδοξη, για τις αναδυόμενες αγορές, πρόβλεψη σχετικά με τη νομισματική πολιτική της FED. Το επενδυτικό κλίμα άρχισε να αλλάζει από τις αρχές Μαρτίου, λόγω ενίσχυσης των εσωτερικών και των διεθνών ανησυχιών των επενδυτών. Όσον αφορά την τουρκική οικονομία, η ενίσχυση της αβεβαιότητας στο εσωτερικό της τουρκικής αγοράς οφείλεται α) στην καθυστέρηση του ορισμού του Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας, θέτοντας υπό αμφισβήτηση την αξιοπιστία που είχε εδραιωθεί τα τελευταία τέσσερα χρόνια (ύστερα από σχετικό veto του Προέδρου της χώρας), και β) στην εκδήλωση ανησυχίας για το μέλλον της τουρκικής οικονομίας από το ΔΝΤ, το οποίο αντέδρασε αρνητικά στην απόφαση της κυβέρνησης για μείωση του φόρου προστιθέμενης αξίας στα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, στην αύξηση των μισθών στο δημόσιο τομέα και στην καθυστέρηση των προγραμματισμένων μεταρρυθμίσεων. Παράλληλα, μεταβλήθηκαν οι προσδοκίες για τις εξελίξεις στο διεθνές οικονομικό πεδίο, καθώς το σενάριο για περαιτέρω αύξηση του επιτοκίου της FED κέρδιζε συνεχώς έδαφος, ενώ αρνητικά για τις αναδυόμενες αγορές ήταν και τα μηνύματα από την ΕΕ και την Ιαπωνία, καθώς η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) συνέχισε την αύξηση του επιτοκίου της και η Ιαπωνική

Κεντρική Τράπεζα αποφάσισε τη διακοπή της «χαλαρής» ως τώρα νομισματικής πολιτικής.

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΟΤΙΜΙΑ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΛΙΡΑΣ

Πηγή: CBRT

Η ενδυνάμωση της αβεβαιότητας στο εσωτερικό της τουρκικής αγοράς και σε διεθνές επίπεδο είχε ως αποτέλεσμα την πτώση της τουρκικής λίρας έναντι του δολαρίου και κυρίως έναντι του ευρώ. Η ανησυχία για την τουρκική χρηματαγορά ενισχύθηκε τους επόμενους μήνες, παρά τον ορισμό νέου Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας, καθώς α) το ΔΝΤ διατηρούσε τις επιφυλάξεις του όσον αφορά τη δημοσιονομική πειθαρχία και την καθυστέρηση των προγραμματισμένων μεταρρυθμίσεων (ιδιαίτερα μετά την απόρριψη από τον Τούρκο Πρόεδρο του νομοσχεδίου για την κοινωνική πολιτική), β) οι σχέσεις με την ΕΕ δεν ήταν και στο καλύτερο επίπεδο και γ) στην πολιτική ζωή της χώρας είχαν επικρατήσει φήμες για πρόωρες βουλευτικές και προεδρικές εκλογές. Η παραπάνω εσωτερική και διεθνής συγκυρία σε συνδυασμό με το μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών καθιστούσαν τη χρηματαγορά της Τουρκίας αρκετά ευάλωτη σε μία ενδεχόμενη διεθνή χρηματοοικονομική κρίση, με αποτέλεσμα σταδιακά να αυξάνεται η εκροή κεφαλαίων και να «πέφτει» η τουρκική λίρα.

Η γενικευμένη κρίση, όμως, πραγματοποιήθηκε το Μάιο, όταν μετά από νέα αύξηση του επιτοκίου της FED, το οποίο έφτασε το 5% (από 1% του Ιουνίου του 2004), καταγράφηκε μεγάλη εκροή κεφαλαίων από τις αναδυόμενες οικονομίες προς τις οικονομίες των αναπτυγμένων χωρών. Η μαζική έξοδος κεφαλαίων από τις αναδυόμενες οικονομίες είχε ως αποτέλεσμα την πτώση των νομισμάτων τους σε σχέση με τα «ισχυρά» νομίσματα και τη μεγάλη μείωση των τιμών των μετοχών και των ομολόγων των χρηματαγορών τους. Η τουρκική αγορά δέχθηκε το μεγαλύτερο πλήγμα σε σύγκριση με τις άλλες αναδυόμενες αγορές, κυρίως, λόγω α) του μεγάλου ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, β) του υψηλότερου σε σχέση με τον αναμενόμενο πληθωρισμό του Απριλίου, γ) της ασυνέπειας απέναντι στα μεταρρυθμιστικά προγράμματα του ΔΝΤ, δ) της αρνητικής εξέλιξης στις σχέσεις με

την ΕΕ και ε) των πολιτικών προβλημάτων στο εσωτερικό της χώρας. Η κρίση, παρά τις αρχικές υποθέσεις της Κεντρικής Τράπεζας, δεν ήταν παροδική, καθώς οι προσδοκίες για περαιτέρω αύξηση των επιτοκίων διεθνώς διατηρήθηκε, λόγω των ισχυρών πληθωριστικών πιέσεων στην αμερικανική οικονομία, συντηρώντας ουσιαστικά την εκροή κεφαλαίων από τις αναδυόμενες οικονομίες και τον Ιούνιο. Τα αποτελέσματα της «μικρής» χρηματοοικονομικής κρίσης για την τουρκική οικονομία ήταν η πτώση της τουρκικής λίρας κατά 22% σε σχέση με το συναλλαγματικό καλάθι ευρώ – δολαρίου και οι πωλήσεις χρεογράφων αξίας 4,1 δις \$ από ξένους επενδυτές σε μία περίοδο 30 – 40 ημερών.

Η πρωτική πορεία της τουρκικής λίρας και η εκροή ξένων κεφαλαίων διακόπηκε από τους χειρισμούς της Κεντρικής Τράπεζας, η οποία σε μικρό χρονικό διάστημα αύξησε κατά 425 μονάδες βάσης (μ.β.) το επιτόκιο της, περιορίζοντας τις πληθωριστικές πιέσεις, και προχώρησε στην πώληση συναλλαγματικών διαθέσιμων, για να στηρίξει το εγχώριο νόμισμα. Τους επόμενους μήνες, καθώς ελαχιστοποιήθηκαν οι προσδοκίες για περαιτέρω αύξηση του επιτοκίου της FED, η τουρκική λίρα ανέκτησε σταδιακά το χαμένο έδαφος, χωρίς, όμως, να φτάσει τα προ της κρίσης επίπεδα συναλλαγματικής ισοτιμίας, ενώ σημαντική ήταν και η επιστροφή επενδυτικών κεφαλαίων. Το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου οι καθαρές εισροές κεφαλαίων επενδύσεων χαρτοφυλακίου, κυρίως σε κυβερνητικά χρεόγραφα, έφτασαν τα 4,5 δις \$, ξεπερνώντας τις εκροές της περιόδου Ιουνίου – Μαΐου, ενώ τον Οκτώβριο οι καθαρές επενδύσεις χαρτοφυλακίου ανήλθαν στα 3,7 δις \$.

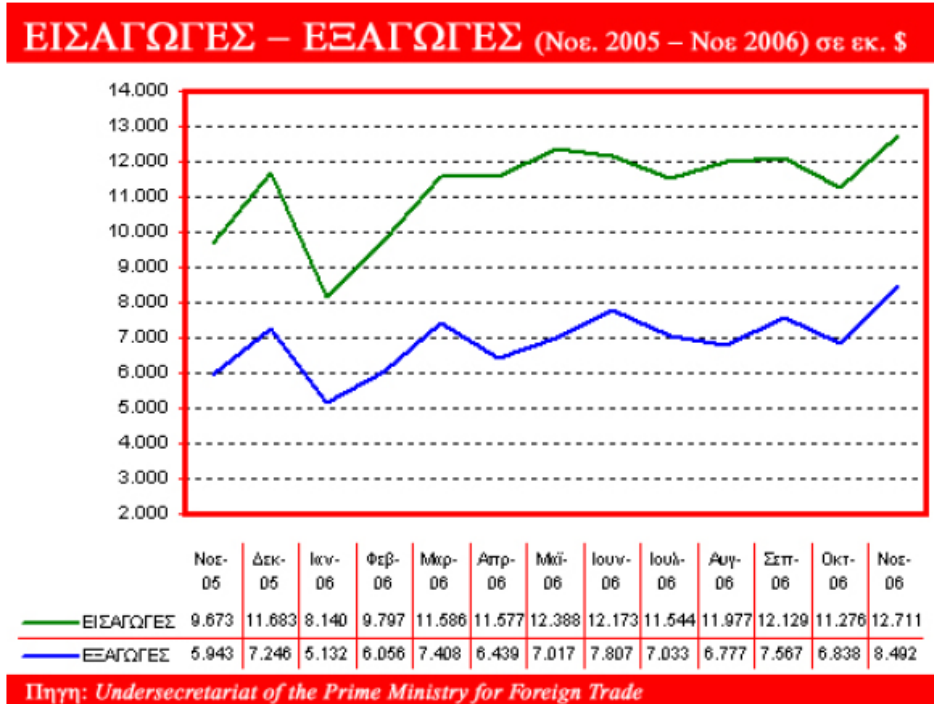
Όμως, το 2006 δεν έκλεισε θετικά για την τουρκική χρηματαγορά, καθώς η «αρνητική» έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πορεία των ενταξιακών διαπραγματεύσεων και το «πάγωμα» των οκτώ κεφαλαίων από το Συμβούλιο, είχαν ως αποτέλεσμα την πτώση της τουρκικής λίρας έναντι του καλάθιού συναλλαγματικών ισοτιμιών (ευρώ – δολαρίου) και τη συρρίκνωση των εισροών επενδύσεων χαρτοφυλακίων στη χρηματαγορά της χώρας.

Η κρίση του Μαΐου – Ιουνίου ήταν ένα πολύ δύσκολο τεστ για την τουρκική οικονομία, η οποία εν τέλει μπορούμε να καταλήξουμε πως κατάφερε να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες. Αν και λίγο καθυστερημένοι, οι χειρισμοί της Κεντρικής Τράπεζας ήταν αποτελεσματικοί, καθώς το εγχώριο νόμισμα κατάφερε να ανακάμψει και η τουρκική αγορά σε σύντομο διάστημα έγινε πάλι ελκυστική για τους ξένους επενδυτές. Το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως σε πολιτικό επίπεδο, και όχι τόσο σε επίπεδο οικονομικής διακυβέρνησης, καθώς η μειονεκτική θέση της χώρας σε σχέση με τις άλλες αναδυόμενες οικονομίες την περίοδο Μαΐου – Ιουνίου επιβαρύνθηκε από προβλήματα που άπτονται πολιτικών χειρισμών, ενώ οι αρνητικές εξελίξεις της τουρκικής χρηματαγοράς τους τελευταίους μήνες του 2006 οφείλονται εξίσου σε πολιτικές αποφάσεις και χειρισμούς της τουρκικής κυβέρνησης. Η αβεβαιότητα σχετικά με την πολιτική σταθερότητα και ορθολογικότητα στην Τουρκία θα επηρεάσει τους ξένους επενδυτές και το 2007, καθώς τηρούν στάση αναμονής (wait and see policy), λόγω των επερχόμενων εκλογών και των εξελίξεων με την ενταξιακή πορεία της χώρας στην ΕΕ.

4. Εμπόριο – Ισοζύγιο Πληρωμών

Το 2006 ξεκίνησε αρνητικά για τις τουρκικές εξαγωγές, οι οποίες διατηρήθηκαν σε χαμηλά επίπεδα αύξησης, ενώ ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών ήταν κατά πολύ μεγαλύτερος. Η χαμηλή εξαγωγική επίδοση της τουρκικής οικονομίας οφείλεται κυρίως στη μείωση των εξαγωγών αγροτικών, λόγω των καιρικών συνθηκών, και κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, λόγω έλλειψης

ανταγωνιστικότητας των τουρκικών προϊόντων (κυρίως έναντι των προϊόντων κινεζικής προέλευσης), ενώ η αύξηση των τουρκικών εξαγωγών είναι αποτέλεσμα της ανάπτυξης των εξαγωγών προϊόντων της κατασκευαστικής βιομηχανίας. Αντίθετα, σε ετήσια βάση το πρώτο τρίμηνο του 2006 οι εισαγωγές καταναλωτικών και κεφαλαιουχικών αγαθών αυξήθηκαν κατά 36,3% και 18,2% αντίστοιχα, ενώ σε απόλυτα μεγέθη οι εισαγωγές ενδιάμεσων αγαθών αποτελούν το 71% των συνολικών εισαγωγών στη χώρα.

Η πτώση της τουρκικής λίρας κατά την κρίση του Μαΐου – Ιουνίου έδωσε ιδιαίτερη ώθηση στις τουρκικές εξαγωγές κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητα των τουρκικών προϊόντων. Την περίοδο Μαΐου – Αυγούστου, οι εξαγωγές αυξήθηκαν περίπου κατά 25% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, αυξάνοντας την ετήσια μεταβολή των τουρκικών εξαγωγών κατά 2,7 ποσοστιαίες μονάδες (15,7%) και συρρικνώνοντας το εμπορικό έλλειμμα. Στα αίτια αυτής της εξέλιξης, εκτός από την υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος, προστίθεται η μείωση της εσωτερικής ζήτησης, λόγω της «σφιχτής» νομισματικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας, καθώς και η αύξηση της εξωτερικής ζήτησης, λόγω της ανάκαμψης των οικονομιών της Ευρωζώνης.

Η ανάκαμψη της τουρκικής οικονομίας και η άνοδος του εγχώριου νομίσματος σε σχέση με το ευρώ και το δολάριο επιβράδυνε την αυξητική τάση που καταγράφηκε στις εξαγωγές κατά την περίοδο του καλοκαιριού, με αποτέλεσμα το Σεπτέμβριο του 2006 ο ρυθμός αύξησης των εισαγωγών να ξεπεράσει ουσιαστικά για πρώτη φορά τον αντίστοιχο των εξαγωγών μετά τη χρηματοοικονομική κρίση την περίοδο Μαΐου – Ιουνίου. Η αύξηση των εισαγωγών οφείλεται κυρίως στην αύξηση των ενδιάμεσων προϊόντων, καθώς περιορισμένη ήταν η αύξηση των καταναλωτικών και κεφαλαιουχικών αγαθών, λόγω του περιορισμού της καταναλωτικής και επενδυτικής ζήτησης ως αποτέλεσμα της περιοριστικής νομισματικής πολιτικής και των υψηλών επιτοκίων.

Η διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος δε διήρκεσε πολύ, καθώς η πτωτική πορεία της τουρκικής λίρας μετά την Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής βελτίωσε

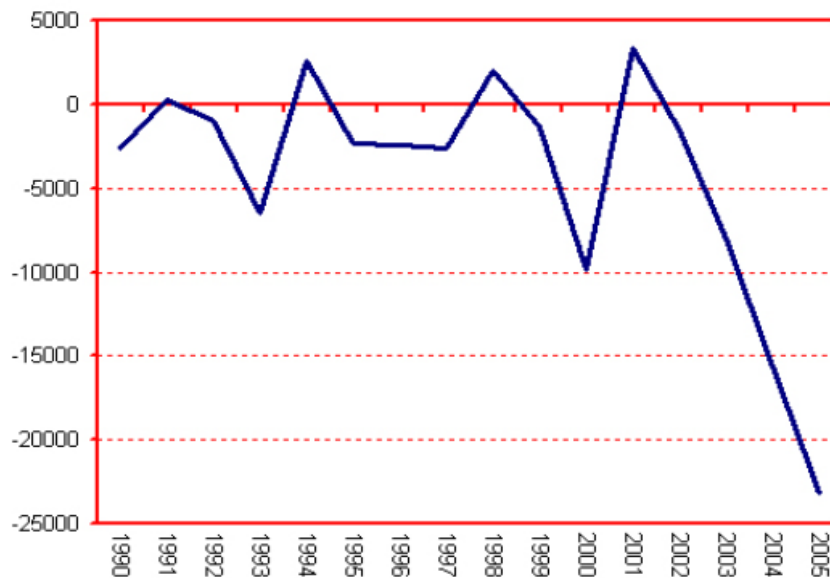
την ανταγωνιστική θέση των τουρκικών εξαγωγών. Έτσι, το Νοέμβριο ο συνολικός όγκος εμπορίου σε ετήσια βάση αυξήθηκε κατά 35,7% και συγκεκριμένα οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 42,8% και οι εισαγωγές κατά 31,4%, οδηγώντας το μηνιαίο λόγο εξαγωγών / εισαγωγών στο 66,8%, το οποίο είναι το υψηλότερο επίπεδο του έτους. Την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου το εμπορικό έλλειμμα στο σύνολό του έχει φτάσει τα 48,7 δις \$, καταγράφοντας σε ετήσια βάση αύξηση 25,3%, ενώ η ανοδική πορεία των τουρκικών εξαγωγών τους δύο τελευταίους μήνες του 2006 δημιουργεί προσδοκίες για αύξηση των εξαγωγών πέρα των 85 δις \$.

Ισοζύγιο Πληρωμών				
(Εκατομμύρια \$)	Ιαν. – Νοε.		Οκτ.	Νοε.
	2005	2006	2006	2006
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-19.393	-29.915	-2.474	-3.152
Εμπορικό Ισοζύγιο	-29.466	-37.440	-3.431	-3.071
Ισοζύγιο Υπηρεσιών	13.912	11.726	1.161	478
Ισοζύγιο Εισοδημάτων	-5.152	-5.757	-372	-750
Ισοζύγιο Μεταβιβάσεων	1.313	1.556	168	191
Ισοζύγιο Χρηματ/κών Συναλλαγών	15.227	30.195	3.333	1.431
Άμεσες Επενδύσεις	6.452	17.294	2.817	1.971
Επενδύσεις	11.147	7.974	3.713	1.093
Χαρτοφυλακίου/Παραγώγων				
Λοιπές Επενδύσεις	19.443	13.848	-3.839	-539
Συναλλαγματικά Διαθέσιμα	-21.815	-8.921	642	-1.094
Net Errors and Omissions	4.166	-280	-859	1.721

Πηγή: *CBRT*

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου έφτασε τα 29,9 δις \$, καταγράφοντας σε ετήσια βάση αύξηση 54,2%. Το Νοέμβριο, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε κατά 678 εκ. \$ σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα και ανήλθε στα 3,1 δις \$. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μετά το Σεπτέμβριο, που είχε μειωθεί στα 1,9 δις \$, διαγράφει ανοδική πορεία, παρά την επιβράδυνση της οικονομικής μεγέθυνσης. Παρ' όλη τη μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, η αύξηση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών οφείλεται στη σημαντική συρρίκνωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών, λόγω της μείωσης των εσόδων από τον τουριστικό τομέα, και στη διόγκωση του ελλείμματος του ισοζυγίου εισοδημάτων. Συγκρίνοντας τους πρώτους έντεκα μήνες του 2006 με την αντίστοιχη περίοδο του 2005 διαπιστώνουμε πως το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών έχει αυξηθεί κατά 10,5 δις \$, καταγράφοντας αύξηση 54,2%. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη διεύρυνση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου σε ετήσια βάση κατά 27% και τη συρρίκνωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών σε ετήσια βάση κατά 15,7%.

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ σε εκ. \$

Πηγή: Undersecretariat of the Prime Ministry for Foreign Trade

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών χρηματοδοτείται από την εισροή Αμέσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) και τον εξωτερικό δανεισμό των τραπεζών και άλλων ιδιωτικών εταιριών. Κατά το πρώτο εξάμηνο, το μερίδιο χρηματοδότησης του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών από επενδύσεις χαρτοφυλακίου υπερτερούσε του αντίστοιχου των ΑΞΕ, αλλά η κρίση του Μαΐου – Ιουνίου οδήγησε σε μεγάλη εκροή έμμεσων ξένων επενδύσεων. Η ανάκαμψη της τουρκικής οικονομίας στα τέλη του καλοκαιριού επιτεύχθηκε με παράλληλη αύξηση της εισροής κεφαλαίων επενδύσεων χαρτοφυλακίου. Σε αντίθεση με τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου, οι ΑΞΕ παρουσίασαν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους σταθερή ανοδική πορεία. Το δίμηνο Οκτωβρίου – Νοεμβρίου του 2006, οι εισροές ΑΞΕ στην Τουρκία έφτασαν τα 5,2 δις \$, ενώ κατά τους πρώτους έντεκα μήνες του 2006 το σύνολο των εισροών ΑΞΕ έχει χρηματοδοτήσει το 60% του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Αποτέλεσμα αυτής της σημαντικής ανόδου των επενδυτικών εισροών είναι, όχι μόνο να επιτευχθεί, αλλά και να ξεπεραστεί ο κυβερνητικός στόχος των 15 δις \$ για το 2006, καθώς μέχρι και το Νοέμβριο οι ΑΞΕ ανέρχονται ήδη στα 18,1 δις \$.

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ (FDI)											2005	2006
2006											Ιαν - Νοε	Ιαν - Νοε
Ιαν	Φεβρ	Μάρτ	Απρ	Μάιος	Ιούν	Ιούλ	Αύγ	Σεπτ	Οκτ	Νοε		
402	299	343	501	6765	572	270	3407	309	2946	2321	7421	18135

Πηγή: Undersecretariat of the Prime Ministry for Foreign Trade

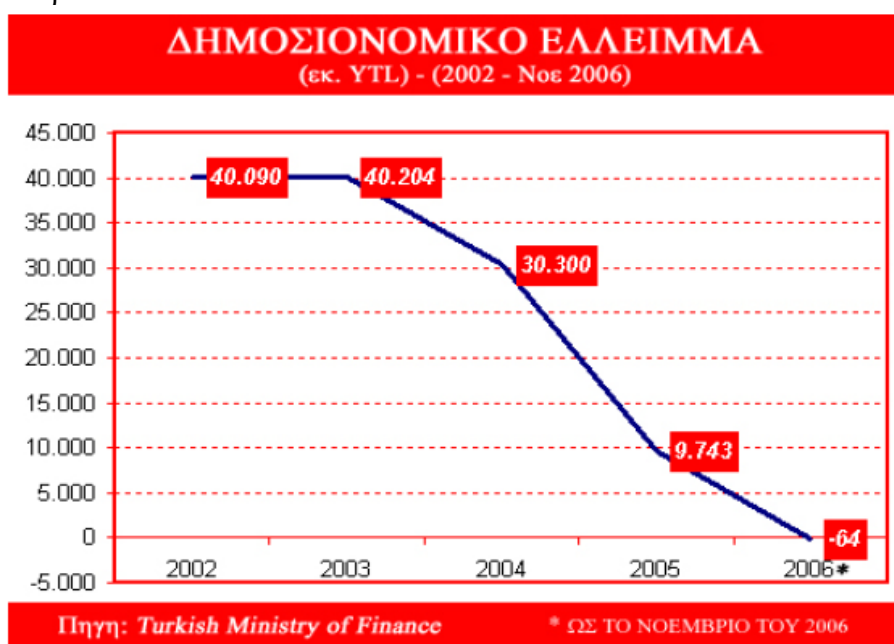
Η μεγέθυνση των ΑΞΕ σε σχέση με τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου ενισχύει και βελτιώνει το οικονομικό περιβάλλον της Τουρκίας, καθώς αυξάνεται η προστασία της τουρκικής οικονομίας έναντι μικρών ή μεγάλων χρηματοοικονομικών κρίσεων και θέτει τις βάσεις για περαιτέρω μεγέθυνση της οικονομίας και αύξηση της απασχόλησης. Η προσπάθεια βελτίωσης του επενδυτικού κλίματος της τουρκικής οικονομίας συνεχίζεται από την τουρκική κυβέρνηση, η οποία προωθεί πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων και ιδιωτικοποιήσεων και επιδιώκει την εδραίωση της μακροοικονομικής σταθερότητας. Οι εισροές ξένων επενδυτικών κεφαλαίων σε προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων το 2006 αναμένεται να φτάσουν τα 1,78 δις \$, από τα

οποία τα 1,43 δις \$ προέρχονται από την πώληση της Turk Telekom. Ωστόσο, το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων δεν εξελίσσεται ικανοποιητικά, καθώς προκύπτουν διάφορες δυσκολίες και κωλυσιεργίες από την πλευρά της τουρκικής κυβέρνησης. Συγκεκριμένα, το Νοέμβριο ακυρώθηκε από την κυβέρνηση η διαδικασία ιδιωτικοποίησης τεσσάρων εργοστασίων ζάχαρης, ενώ η διαδικασία ιδιωτικοποίησης του λιμανιού της Σμύρνης μετατέθηκε για τρίτη φορά. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) εκφράζει τις ανησυχίες του για τη στάση της τουρκικής κυβέρνησης, η οποία, εντούτοις, τονίζει πως η διαδικασία των μεταρρυθμίσεων θα επιταχυνθεί μετά τις δύο εκλογικές αναμετρήσεις του 2007.

5. Δημόσια Οικονομικά – Δημοσιονομική λιτότητα

Η δημοσιονομική πειθαρχία αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επίτευξη της «πολυπόθητης» σταθερότητας της τουρκικής οικονομίας. Η δημοσιονομική πολιτική της τουρκικής κυβέρνησης είναι προσηλωμένη στους δύο βασικούς στόχους της. Ο πρώτος είναι η επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος ύψους 6,5% του ΑΕΠ και ο δεύτερος είναι ο περιορισμός του ελλείμματος των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης κάτω του 4,5% του ΑΕΠ. Μακροπρόθεσμα το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού της Τουρκίας διατηρεί μία σταθερή πτωτική τάση. Με την καθοδήγηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας, το έλλειμμα των 29,9 δις τουρκικών λιρών του 2003 μετατράπηκε σε πλεόνασμα 64 εκ. τουρκικών λιρών τους πρώτους έντεκα μήνες του 2006.

Το πρώτο εξάμηνο η διαχείριση των δημόσιων οικονομικών από την τουρκική κυβέρνηση μπορεί να χαρακτηριστεί ως «σπάταλη», καθώς α) αύξησε τις δημόσιες καταναλωτικές δαπάνες, β) αύξησε τις δαπάνες στους τομείς της κοινωνικής ασφάλισης και της γεωργίας (επιδότησεις), γ) προχώρησε σε αυξήσεις των μισθών του δημόσιου τομέα και δ) μείωσε το φόρο προστιθέμενης αξίας στα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, επιδιώκοντας την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των τουρκικών εξαγωγών του συγκεκριμένου κλάδου. Το δημοσιονομικό αυτό «άνοιγμα» τροφοδοτήθηκε από τα υψηλά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης και δραστηριότητας, αυξάνοντας τα έσοδα από φόρους, και από την αύξηση των εκτάκτων κρατικών εσόδων.

Η επιβράδυνση της οικονομικής μεγέθυνσης που ακολούθησε την κρίση του Μαΐου – Ιουνίου είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των τακτικών εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού, εξέλιξη που απαιτούσε πιο «σκληρή» δημοσιονομική πολιτική, για να επιτευχθούν οι δημοσιονομικοί στόχοι που είχε θέσει το ΔΝΤ και η Κεντρική Τράπεζα της χώρας. Επίσης, η συρρίκνωση των δημόσιων δαπανών θα συνέδραμε στην προσπάθεια της Κεντρικής Τράπεζας για περιορισμό των πληθωριστικών πιέσεων και αποκατάσταση της σταθερότητας. Το ΔΝΤ και η Κεντρική Τράπεζα εξέφρασαν την ανησυχία τους για τη δημοσιονομική πειθαρχία της τουρκικής κυβέρνησης, διαπιστώνοντας πως για τους πρώτους εννιά μήνες του 2006 η τουρκική κυβέρνηση έχει ξεπεράσει τις εγκεκριμένες δαπάνες. Μετά την πρόβλεψη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) για διόγκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, η τουρκική κυβέρνηση αποφάσισε να «παγώσει» επενδυτικά προγράμματα ύψους 1,4 δις τουρκικών λιρών, τα οποία ήταν προγραμματισμένα για το τελευταίο τρίμηνο του 2006.

Εκατομμύρια τουρκ. λιρών	2006 Νοέμβριος	2006 Ιαν. – Νοε.	2006 Στόχος Προϋπ.
Δαπάνες	13.365	157.701	174.322
Δαπάνες για αποπληρωμή χρέους	3.267	44.068	46.260
Λοιπές Δαπάνες	10.097	113.633	128.062
Έσοδα	17.215	157.764	160.326
Έσοδα από φόρους	13.422	125.952	132.199
Λοιπά Έσοδα	1.276	24.447	21.372
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	3850	64	-13.996
Ισοζύγιο Κεντρικής Κυβέρνησης	7.118	44.131	32.264

Πηγή: Turkstat

Το Νοέμβριο, ο προϋπολογισμός, σε αντίθεση με τις αρνητικές επιδόσεις των προηγούμενων μηνών, παρουσίασε πλεόνασμα 3,9 δις τουρκικών λιρών, με αποτέλεσμα ο συνολικός προϋπολογισμός των πρώτων έντεκα μηνών του 2006 να σημειώσει πλεόνασμα 64 εκ. τουρκικών λιρών (!). Το πρωτογενές πλεόνασμα του ισοζυγίου του δημόσιου τομέα (κεντρικής κυβέρνησης) του Νοεμβρίου δεκαπλασιάστηκε σε σχέση με το αντίστοιχο του Οκτωβρίου, φτάνοντας τα 7,1 δις τουρκικές λίρες. Η θετική αυτή εξέλιξη για την τουρκική οικονομία οφείλεται, κυρίως, στην αύξηση των εκτάκτων εσόδων ύψους 2,1 δις τουρκικών λιρών αφενός από την πώληση μεριδίου της Telekom, αφετέρου από το «πάγωμα» προγραμματισμένων κρατικών επενδύσεων για το τελευταίο τρίμηνο του 2006.

Παρά τις θετικές επιδόσεις, ιδιαίτερα του Νοεμβρίου, οι οποίες υποδηλώνουν την επίτευξη των στόχων που έχει θέσει η τουρκική κυβέρνηση υπό την καθοδήγηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) σχετικά με τον προϋπολογισμό, διατηρείται η ανησυχία στην Τουρκική Κεντρική Τράπεζα και στους Διεθνείς Οικονομικούς Οργανισμούς σχετικά με τη διατήρηση και την περαιτέρω ενίσχυση των προσπαθειών για μακροοικονομική σταθερότητα.

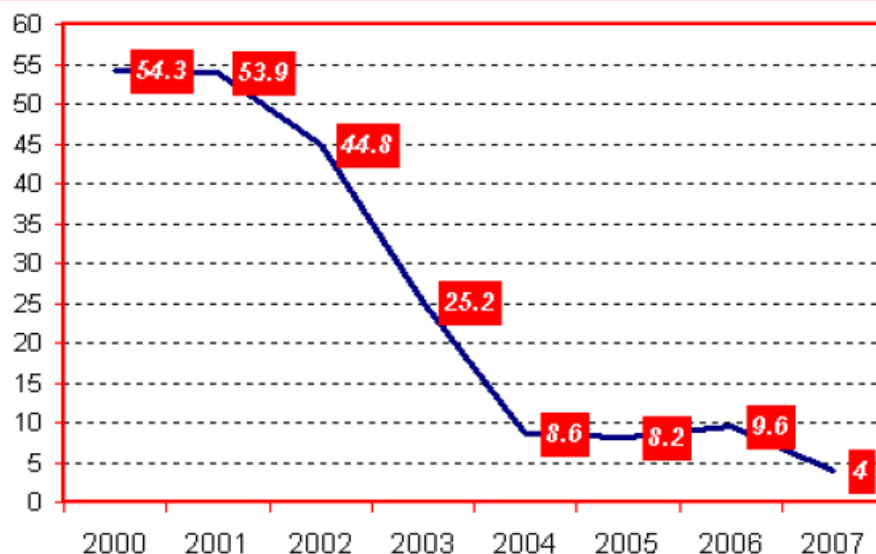
Όσον αφορά στα έσοδα, ιδιαίτερος προβληματισμός υπάρχει, καθώς έχει αυξηθεί το μερίδιο των εκτάκτων εσόδων έναντι των τακτικών εσόδων, με αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζεται μακροχρόνια η βελτίωση των επιδόσεων του προϋπολογισμού. Τα έκτακτα έσοδα, άλλωστε, αποτελούν στιγμιαίο δημόσιο έσοδο και όχι σταθερό, όπως τα τακτικά έσοδα από τους φόρους. Η ανησυχία σχετικά με τις δαπάνες προκαλείται, λόγω του υψηλού ρυθμού αύξησης των δαπανών για την υγεία και των «γενναιόδωρων» επιδοτήσεων προς τον αγροτικό τομέα.

Οι αρμόδιοι φορείς και οργανισμοί τονίζουν την ανάγκη για περισσότερο «σφιχτή» δημοσιονομική πολιτική από την τουρκική κυβέρνηση, η οποία, μειώνοντας τις δημόσιες δαπάνες, θα πρέπει να συνδράμει στην αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας και στην επίτευξη της μακροοικονομικής σταθερότητας. Η ανησυχία εντείνεται για το 2007, καθώς η χώρα εισέρχεται σε έναν ιδιαίτερα έντονο εκλογικό κύκλο, ο οποίος ενδέχεται να διακόψει μια μακρά και άνευ προηγουμένου περίοδο πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας της χώρας. Η ενδεχόμενη διαταραχή, λόγω των δύο εκλογικών αναμετρήσεων, εντοπίζεται ως παράγοντας επιβράδυνσης της οικονομικής μεγέθυνσης, καθώς αρκετοί επενδυτές, ξένοι και εγχώριοι, παρουσιάζονται προβληματισμένοι και διστακτικοί για την υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων το 2007. Το ΔΝΤ και άλλοι Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί (ΟΟΣΑ, Παγκόσμια Τράπεζα), προσπαθώντας να προλάβουν μια πιθανή κρίση, πιέζουν την τουρκική κυβέρνηση για περαιτέρω «σφιχτή» δημοσιονομική πολιτική κατά το 2007, παρέχοντας με τον τρόπο αυτό τις απαιτούμενες εγγυήσεις σε επενδυτικούς κύκλους για τη διατήρηση της μακροοικονομικής σταθερότητας και της αναπτυξιακής πορείας της οικονομίας.

6. Νομισματική πολιτική – Πληθωρισμός

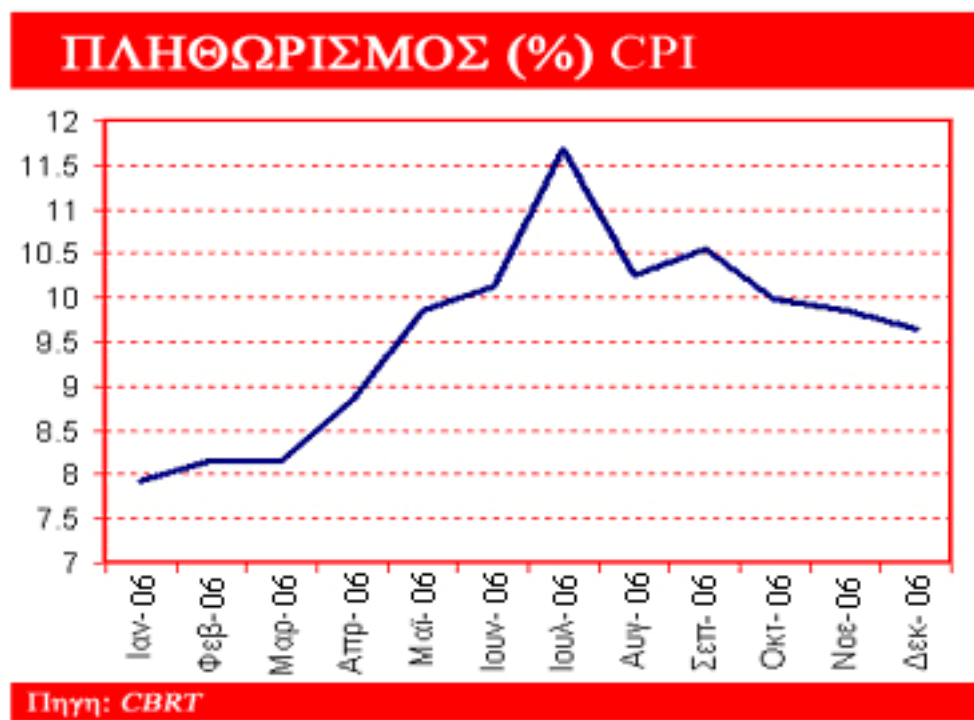
Η αποκατάσταση της οικονομικής σταθερότητας στην Τουρκία μετά την κρίση του 2001 σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στην αξιοπιστία της νομισματικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας. Η Τουρκία τα τελευταία χρόνια προετοιμάστηκε, μέσω οικονομικών και μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων, για τον ορισμό από την Κεντρική Τράπεζα ενός στόχου για το ρυθμό πληθωρισμού. Παρά τις προτάσεις του ΔΝΤ για επίσπευση της στοχοθέτησης του πληθωρισμού τα προηγούμενα χρόνια, η Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας όρισε τον πληθωρισμό – στόχο του 2006 στο 5% και του 2007 στο 4%. Ο στόχος, όμως, του 2006 δεν επιτεύχθηκε, καθώς ο ρυθμός πληθωρισμού του έτους ανήλθε στο 9,6% και η ασυνέπεια αυτή οφείλεται, κυρίως, στις ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις που ακολούθησαν τη χρηματοοικονομική κρίση του Μαΐου – Ιουνίου, οι οποίες ως ένα βαθμό δεν απορροφήθηκαν από την τουρκική οικονομία.

ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ (%) CPI - (2000 - 2007*)

Πηγή: IMF and CBRT

Τους πρώτους μήνες του 2006, τα υψηλά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης και η αύξηση των δημόσιων καταναλωτικών και επενδυτικών δαπανών ενίσχυσαν τις πληθωριστικές πιέσεις. Ο πληθωρισμός της περιόδου Ιανουαρίου – Απριλίου καθορίστηκε από την άνοδο των τιμών α) του δημόσιου τομέα, β) των καταναλωτικών αγαθών, κυρίως αλκοολούχων ποτών και καπνού, γ) του πετρελαίου και άλλων ενεργειακών πόρων και δ) του κλάδου των υπηρεσιών. Αντίθετα, αρνητική ήταν η συνεισφορά στον πληθωρισμό των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και των υποδημάτων.

Η κρίση του Μαΐου – Ιουνίου εκτόξευσε τον πληθωρισμό σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα, καθώς υπήρχε μεγάλη ρευστοποίηση στην εσωτερική, αλλά και στη διεθνή αγορά. Οι πληθωριστικές πιέσεις κορυφώθηκαν τον Ιούλιο, όταν ο ρυθμός πληθωρισμού έφτασε το 11,69%. Τους επόμενους μήνες άρχισαν να διαφαίνονται τα αποτελέσματα της νομισματικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας, παράλληλα με την ανάκαμψη της τουρκικής οικονομίας και την άνοδο της τουρκικής λίρας. Η Κεντρική Τράπεζα, αν και καθυστερημένα, προχώρησε σε αύξηση του βασικού της επιτοκίου κατά 400 μ.β. τον Ιούνιο και 25 μ.β. τον Ιούλιο, ενώ προχώρησε και σε ενέργειες ενίσχυσης του εγχώριου νομίσματος στις διεθνείς αγορές. Η δυναμική παρέμβαση της Κεντρικής Τράπεζας, διατηρώντας το επιτόκιο στο 22,5%, σε συνδυασμό με τον περιορισμό των δημοσιονομικών δαπανών εκ μέρους της τουρκικής κυβέρνησης είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των πληθωριστικών πιέσεων κάτω από το 10%, φτάνοντας το Δεκέμβριο το 9,65%.

Η «μικρή» κρίση στα μέσα του έτους ήταν ουσιαστικά ένα δύσκολο τεστ για την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας της Τουρκίας. Αν και η αξιοπιστία της νομισματικής πολιτικής κλονίστηκε ως ένα βαθμό με την καθυστέρηση του ορισμού νέου Διοικητή για πολιτικούς λόγους και την αδράνεια του Μαΐου, η συνολική αποτίμηση είναι θετική για την Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας. Η εφαρμογή μίας αρκετά «σκληρής», για τα τουρκικά δεδομένα, νομισματικής πολιτικής κατάφερε να περιορίσει σημαντικά τις πληθωριστικές πιέσεις, μειώνοντας ως το Δεκέμβριο το ρυθμό πληθωρισμού κατά

δύο ποσοστιαίες μονάδες και βελτιώνοντας σε σύντομο χρονικό διάστημα το οικονομικό και επενδυτικό περιβάλλον της Τουρκίας.

Τα θετικά αποτελέσματα των υψηλών επιτοκίων της Κεντρικής Τράπεζας αναμένεται να συνεχιστούν και το 2007. Τους πρώτους μήνες του χρόνου, ο πληθωρισμός αναμένεται να πλησιάσει το 9%. Ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας Durmus Yilmaz υποστήριξε πως, παρά την αποτυχία επίτευξης του στόχου για το 2006, ο πληθωριστικός στόχος του 2007 παραμένει στο 4%. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα της σχετικής έκθεσης της Κεντρικής Τράπεζας, ο πληθωρισμός αναμένεται να φτάσει το Μάρτιο στο 9,2%, τον Ιούνιο στο 6,7%, το Σεπτέμβριο στο 5,3% και το Δεκέμβριο στο 4%. Ωστόσο, μία ενδεχόμενη δημοσιονομική «απειθαρχία», λόγω των εκλογικών αναμετρήσεων του επόμενου έτους, θα αντισταθμίσει τις προσπάθειες της Κεντρικής Τράπεζας, διατηρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον πληθωρισμό σε υψηλά επίπεδα.

7. Οδεύοντας προς το «επίφοβο» 2007

Συγκεφαλαιώνοντας, το 2006 μπορεί να χαρακτηριστεί ένα επιτυχημένο έτος για το «τρένο» της τουρκικής οικονομίας, το οποίο συνέχισε την ανοδική του πορεία, παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπισε στα μέσα του έτους. Η άμεση αντιμετώπιση της «μικρής» χρηματοοικονομικής κρίσης του Μαΐου – Ιουνίου και η ανάκαμψη της τουρκικής οικονομίας την περίοδο που ακολούθησε, μέσω της διατήρησης των προ της κρίσης επιπέδων μακροοικονομικής σταθερότητας, καταδεικνύουν τη βελτίωση και ανάπτυξη του οικονομικού περιβάλλοντος της γείτονος. Η Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας ενδυνάμωσε την αξιοπιστία ως προς τη νομισματική της πολιτική, καθώς με αποτελεσματικούς χειρισμούς κατάφερε να περιορίσει τις έντονες πληθωριστικές πιέσεις, συμβάλλοντας σημαντικά στην ανάκαμψη της τουρκικής οικονομίας και στη βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος. Με σχετική επιτυχία «πέρασε» το «τεστ» και η δημοσιονομική διαχείριση της τουρκικής κυβέρνησης, η οποία, ύστερα από «έντονες» υποδείξεις του ΔΝΤ, περιόρισε τις δημόσιες δαπάνες, συμβάλλοντας σημαντικά στην προσπάθεια της Κεντρικής Τράπεζας για αποκατάσταση της οικονομικής σταθερότητας. Στο τέλος του 2006, η τουρκική οικονομία αναμένεται να επιτύχει τα επιδιωκόμενα επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης (5%), ενώ θετικές είναι οι επιδόσεις όσον αφορά τη δημοσιονομική διαχείριση, τις τουρκικές εξαγωγές και τις εισροές επενδυτικών κεφαλαίων.

Παραμένει, όμως, το μεγάλο πρόβλημα του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που συνεχίζει σταθερά την αυξητική του πορεία, καθιστώντας την τουρκική οικονομία ολοένα και περισσότερο ευάλωτη σε εσωτερικές ή εξωτερικές κρίσεις. Το διογκωμένο έλλειμμα οφείλεται, κυρίως, στη διάρθρωση της τουρκικής οικονομίας, η βελτίωση της οποίας θα επιτευχθεί μέσω της υλοποίησης σημαντικών και «γενναίων» μεταρρυθμίσεων, όπως τονίζει το ΔΝΤ και η ΕΕ. Η εφαρμογή των μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων που προτείνονται από το ΔΝΤ και την ΕΕ προϋποθέτει την ύπαρξη πολιτικής βούλησης για μεταρρυθμίσεις, δίνοντας, έτσι, ιδιαίτερη έμφαση στον αλληλο-συμπληρωματικό χαρακτήρα της σχέσης ανάμεσα σε πολιτική και οικονομία. Όπως διαφαίνεται και από την παραπάνω ανάλυση, ένα σημαντικό μέρος των προβλημάτων και των δυσκολιών που αντιμετώπισε η τουρκική οικονομία προέκυψε ή ενισχύθηκε από πολιτικές αποφάσεις ή παραλείψεις της τουρκικής κυβέρνησης, είτε στο εσωτερικό της χώρας είτε σε διεθνές επίπεδο. Η περαιτέρω βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος και της μακροοικονομικής σταθερότητας της Τουρκίας θα καθοριστεί τόσο από την πολιτική

βούληση για μεταρρυθμίσεις, όσο και από τον απεγκλωβισμό της εσωτερικής οικονομίας από πολιτικές βραχυπρόθεσμες σκοπιμότητες.

Η πορεία της τουρκικής οικονομίας το 2007 θα επηρεαστεί σημαντικά από δύο πολιτικά γεγονότα, διαταράσσοντας –ενδεχομένως– τη διατήρηση των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης και τη μακροοικονομική σταθερότητα. Το ένα είναι το «πάγωμα» των οκτώ κεφαλαίων των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας με την ΕΕ και το δεύτερο η διπλή εκλογική αναμέτρηση του 2007. Η ΕΕ αποτελεί έναν «ασφαλή λιμένα» για την τουρκική οικονομία, η οποία συνδεδεμένη με την προοπτική ένταξης στην ευρωπαϊκή οικογένεια αποτελεί έναν ιδιαίτερα ελκυστικό προορισμό ξένων επενδυτικών κεφαλαίων. Η αρνητική εξέλιξη του Νοεμβρίου είχε άμεσο αρνητικό αποτέλεσμα στη συναλλαγματική ισοτιμία της τουρκικής λίρας, η οποία καταγράφει μία πτωτική πορεία σε σχέση –κυρίως– με το ευρώ τους τελευταίους δύο μήνες του 2006. Ωστόσο, ο αρνητικός αντίκτυπος από το «πάγωμα» των κεφαλαίων δεν ήταν έντονος στην αγορά και αναμένεται να εκτονωθεί, εάν η εξέλιξη των διαπραγματεύσεων στα υπόλοιπα κεφάλαια συνεχιστεί απρόσκοπτα, σύμφωνα με προβλέψεις επιχειρηματικών κύκλων. Αντιθέτως, στην περίπτωση που οι Ευρωπαίοι πολιτικοί αμφισβητήσουν την προοπτική πλήρους ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, προτείνοντας, επί παραδείγματι, ένα «ειδικό προνομιακό καθεστώς», θα δημιουργηθούν έντονα προβλήματα στο οικονομικό και επενδυτικό περιβάλλον της χώρας. Κρίσιμο σημείο για την πορεία των ενταξιακών διαπραγματεύσεων αποτελούν οι προεδρικές και κοινοβουλευτικές εκλογές, καθώς η προώθηση του μεγαλύτερου μέρους των μεταρρυθμίσεων που απαιτεί η ΕΕ από την Τουρκία αναμένεται να πραγματοποιηθεί μετά τις εκλογές και θα καθοριστεί σημαντικά από τις εξελίξεις στο πολιτικό σκηνικό της Τουρκίας.

Ο έντονος εκλογικός κύκλος του 2007 ενδέχεται να κλονίσει την πολιτική και οικονομική σταθερότητα της χώρας, επιφέροντας πλήγμα στην τουρκική οικονομία ανάλογο με την κρίση του 2001. Η ανησυχία για την πολιτική αβεβαιότητα στην χώρα είναι διάχυτη ήδη από το 2006 και εκφράζεται από τους Διεθνείς Οικονομικούς Οργανισμούς (ΔΝΤ, ΟΟΣΑ, Παγκόσμια Τράπεζα), από την ΕΕ, από ξένους και εγχώριους στρατηγικούς επενδυτές, αλλά και από την Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας. Οι φόβοι εστιάζονται στη διατήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου και στη συνέχιση των μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων (π.χ. ιδιωτικοποιήσεις), τα οποία είναι απαραίτητα για τη διατήρηση της αναπτυξιακής διαδικασίας. Σε περίπτωση δημοσιονομικής «απειθαρχίας» θα ενισχυθούν οι πληθωριστικές πιέσεις, δυσκολεύοντας το έργο της Κεντρικής Τράπεζας, ενώ παράλληλα θα δημιουργηθούν προβλήματα με το ΔΝΤ, εξέλιξη που θα επηρεάσει αρνητικά το επενδυτικό περιβάλλον. Η καθυστέρηση των μεταρρυθμίσεων θα έχει, επιπλέον, αρνητικά αποτελέσματα στις σχέσεις της χώρας με την ΕΕ και το ΔΝΤ, δυσχεραίνοντας περαιτέρω το επενδυτικό και οικονομικό περιβάλλον της Τουρκίας. Από τα παραπάνω προκύπτει πως η παρατεταμένη πολιτική αβεβαιότητα αναμένεται να επηρεάσει αρνητικά την οικονομική μεγέθυνση και την μακροοικονομική σταθερότητα της τουρκικής οικονομίας (οι αρνητικές επιπτώσεις θα είναι μεγάλες σε περίπτωση πολιτικής αστάθειας), καθώς η πολιτική και η οικονομία στην Τουρκία παραμένουν ιδιαίτερα στενά συνδεδεμένες. Ως εκ τούτου, η μεγέθυνση της τουρκικής οικονομίας πορεύεται σε μία λεπτή «πολιτική» γραμμή, καθιστώντας πιθανό έναν ενδεχόμενο εκτροχιασμό της τουρκικής οικονομίας από την αναπτυξιακή πορεία που διανύει.

Πρωτογενείς Πηγές

Banking Regulation and Supervision Agency, (<http://www.bddk.org.tr>)

Κεντρική Τράπεζα της Δημοκρατίας της Τουρκίας, (<http://www.tcmb.gov.tr>)

Republic of Turkey, General Directorate of Public Accounts,
(<http://www.muhasabat.gov.tr>)

Republic of Turkey, Prime Ministry, Privatization Administration
(<http://www.oib.gov.tr>)

Republic of Turkey, Revenue Administration, (<http://www.gib.gov.tr>)

Turkish Statistical Institute (Turkstat), (<http://www.turkstat.gov.tr>)

Turkish Treasury, (<http://www.treasury.gov.tr>)

Undersecretariat of the Prime Ministry for Foreign Trade (<http://www.dtm.gov.tr>)

Ενδεικτική βιβλιογραφία

ΕΕΕΠ, (2006), “*Δελτίο για την Τουρκική Οικονομία*”, Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, Τεύχη 1, Πανεπιστήμιο Αθηνών.

ΕΕΕΠ, (2006), “*Δελτίο για την Τουρκική Οικονομία*”, Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, Τεύχη 2, Πανεπιστήμιο Αθηνών.

ΕΕΕΠ, (2007), “*Δελτίο για την Τουρκική Οικονομία*”, Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, Τεύχη 3, Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Eurostat, (2005), "Europe in figures, Eurostat yearbook 2005"

European Commission, (2006), Candidate Countries' Economies Quarterly (January)

Deutsche Bank Research Team (January 2005) : " Turkey 2020 :on course for convergence."

IMF, (2006), "Turkey: First and Second Reviews Under the Stand-By Arrangement, and Request for Waiver of Nonobservance of Performance Criteria and Rephasing of Purchases-Staff Report; Staff Supplement; Press Release on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Turkey", IMF Country Report No. 06/268

IMF, (2006), “*World Economic Outlook: Financial systems and economic cycles*”, World Economic and Financial Surveys, International Monetary Fund.

OECD, (2006), "Turkey Statistic Profile", (<http://stats.oecd.org>)

World Bank, (2006), "Turkey Country Economic Memorandum: Promoting Sustained Growth and Convergence with the European Union", Report No. 33549-TR